

بررسی و تبیین نقش سرمایه‌های اجتماعی بر ارتقاء احساس امنیت اجتماعی

(مورد مطالعه: شهر بوشهر)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۱۹

چکیده:

زمینه و هدف: به عقیده بسیاری از صاحب‌نظران میزان احساس امنیت در یک جامعه به‌اندازه وجود خود امنیت اهمیت دارد. زیرا واکنش‌هایی که افراد در افراد در قبال عدم احساس امنیت انجام می‌دهند مبتنی بر میزان دریافت و ادراک آنها از امنیت است. بدین ترتیب می‌توان چنین اذعان داشت که آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش و امنیت از سوی شهروندان یک جامعه و ایجاد بسترهای مناسب جهت حفظ و بسط احساس امنیت در آنها، عنصری کلیدی در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی آن جامعه خواهد بود. یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر احساس امنیت اجتماعی افراد در جامعه، سرمایه اجتماعی است که به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران نقشی غیرقابل انکار در توسعه اجتماعی و فرهنگی جوامع داشته و از بازوان اصلی توسعه همه‌جانبه آن جامعه است. هدف از تحقیق حاضر بررسی و تبیین نقش سرمایه‌های اجتماعی بر ارتقاء احساس امنیت اجتماعی ساکنان استان‌های مرزی کشور با تمرکز بر شهر بوشهر می‌باشد.

روش تحقیق: پژوهش حاضر از منظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از حیث روش، توصیفی و از شاخه پیمایشی است. گردآوری اطلاعات در این پژوهش با استفاده از ابزار پرسشنامه و تجزیه و تحلیل اطلاعات با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS صورت گرفته است. جامعه آماری این تحقیق را ساکنان بالای ۱۸ سال شهرستان بوشهر در سال ۱۳۹۳ تشکیل می‌دهند که با توجه به گستردگی جامعه آماری، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۷۳۴ نفر تعیین گردید.

یافته‌ها و نتایج: بر اساس یافته‌های تحقیق متغیرهای مستقل آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی دارای رابطه معنادار و اثر مثبت بر متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی هستند در حالی که متغیر مستقل هنجار عمل متقابل دارای اثرگذاری منفی بر احساس امنیت اجتماعی می‌باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه‌های اجتماعی، احساس امنیت، شهر بوشهر

مقدمه

امنیت اجتماعی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین نیازهای یک جامعه موجبات حرکت و پویایی آن را در مسیر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هموار می‌سازد. زیرا وقتی که افراد بدانند که جامعه و سایر شهروندان با آنان رفتار مناسب و منصفانه دارند، شخصیت و شأن آنها رعایت می‌شود و حقوق اجتماعی‌شان حفظ

می‌گردد، در درونشان احساس آرامش نموده و آنگاه بافکری آسوده به پرورش و شکوفا سازی استعدادها و خلاقیت های خویش می پردازند. بدین سان در پرتو احساس امنیت اجتماعی علاوه بر رشد شهروندان، جامعه نیز به بالندگی و نشاط دست می‌یابد. این در حالیست که چنانچه افراد، درباره موضوعات مهم زندگی خود مانند کار، درآمد، آبرو، اعتبار و روابط اجتماعی با جامعه و حکومت از حالت ایمنی و آرامش برخوردار نباشند آن وقت دچار ناآرامی شده و احساس خطر و تهدید می‌کنند. از این روی می‌توان از امنیت اجتماعی به‌عنوان محور تعادل فرد و جامعه یاد کرد (بیات، ۱۳۸۸، ص ۱۹).

در واقع احساس امنیت، فرآیندی روانی - اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علائق، خواسته‌ها و توانمندی های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و به طور کلی از بین بردن آن نقش اساسی دارند (نصیری، ۱۳۸۸، ص ۹۵). در حقیقت امنیت اجتماعی قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه بوده و به‌نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و... باشند.

یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌هایی که امنیت را ارتقا می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی ماده خامی از جامعه مدنی است که از تعامل روزمره مردم به دست می‌آید و به ایجاد ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌پردازد. اهمیت سرمایه اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف، عامل مهمی در تبیین واریانس های احساس ناامنی در جامعه محسوب می‌گردد (لیندستروم، ۲۰۰۳، ص ۱۱۱۸).^۱ از این رو، آگاهی از میزان سرمایه اجتماعی اعضای یک جامعه و نقش آن در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و مؤلفه‌های آن در قالب یک شناخت و مطالعه علمی - تخصصی ضروری تلقی می‌گردد. نکته حائز توجه اینکه افراد مختلف با توجه به تنوع محیط پیرامونی، بینش متفاوتی از مقوله امنیت داشته و احساس امنیت را با توجه به‌نظام اقتصادی، نظام سلامت و تجربه‌های فردی ناامنی، متغیر دانسته و دلهره ناشی از احساس ناامنی را بیشتر از لایه‌های عینی و واقعی ناامنی و وقوع جرم، در اذهان دارند. در این راستا، سرمایه اجتماعی با فراهم کردن فضای اعتماد، همکاری بین گروه‌های اجتماعی را امکان‌پذیر ساخته و همین همکاری گروه‌ها و اعتماد بین آنها باعث می‌شود که منافع همگانی مانند امنیت اجتماعی فراهم شده و هزینه‌های نظارت نهادهای رسمی نیز کاهش یابد (فیروزآبادی، ۱۳۸۵، ص ۴۴). علاوه بر این سرمایه اجتماعی از طریق کاهش هزینه‌های روابط اجتماعی، باعث حل مسالمت‌آمیز تضادها و تفاوت های بین اشخاص و همچنین تضاد بین گروه‌های اجتماعی می‌شود (چلبی، ۱۳۸۴، ص ۶۸).

^۱ Lindstrom, ۲۰۰۳

نکته دیگر اینکه علی‌رغم افزایش اهمیت امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن، دستخوش تحول حیرت‌آوری شده است. به‌عنوان نمونه، در جوامع گذشته اقتدار و کنترل و نظارت نهادهای رسمی، نماد قدرت و امنیت به شمار می‌رفت ولی در عصر جدید؛ عنصر اصلی ثبات، نظم و امنیت مقدار سرمایه اجتماعی، میزان پای بندی به ارزش‌ها و هنجارهای جمعی و به فضایل اخلاقی آن بازمی‌گردد. بنابراین مدیریت درست و منطقی امنیت اجتماعی در جامعه منوط به ایجاد مشارکت مردمی و افزایش اعتماد به نهادها و حکومت در کلیه سطوح اجتماعی است. به عقیده هیلر^۱ (۲۰۰۲)، مشارکت و حضور مردم (به‌عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی)، احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقاء داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به‌صورت طبیعی مورد نظارت قرارداد. ضرورت مطالعه و تحقیق در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آنجا ناشی می‌شود که تهدیدات داخلی بالفعل و بالقوه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته اغلب امنیت اجتماعی این جوامع را به خطر می‌اندازد. بر این اساس، شناسایی عوامل و عناصر تأمین امنیت اجتماعی و احساس ایمنی از پیش‌شرط‌های اساسی جهت برنامه‌ریزی برای ارتقاء سطح امنیت اجتماعی به شمار می‌رود و از نقش بسزایی در برنامه‌ریزی‌های راهبردی دولت‌ها برخوردار است. و این مهم به ویژه در مناطق مرزی که دروازه‌های ورودی کشور می‌باشند از اهمیت بیشتری برخوردارند. پژوهش حاضر به دنبال آن است که تأثیر و نقش سرمایه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های اصلی آن را در ارتباط با احساس امنیت اجتماعی شهروندان در استان مرزی بوشهر را بررسی و تبیین نمایند.

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

سرمایه اجتماعی

به طور کلی از سرمایه اجتماعی تعاریف مختلفی ارائه گردیده است. سرمایه اجتماعی؛ مجموعه هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد، بر اساس این تعریف، مفاهیمی نظیر جامعه مدنی و نهاد‌های اجتماعی نیز دارای ارتباط مفهومی نزدیک با سرمایه اجتماعی می‌گردند (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۳۲)^۲. بانک جهانی سرمایه اجتماعی را پدیده‌ای می‌داند که حاصل تاثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها بر روی کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی است و تجارب این سازمان نشان داده است که این پدیده تاثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد. نکته حائز توجه اینکه سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به‌صورت فیزیکی وجود ندارد بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی

^۱ Hiller, ۲۰۰۲

^۲ Fokobama, ۲۰۰۰

بوده و از طرف دیگر افزایش آن می‌تواند علاوه بر پایین آوردن جدی سطح هزینه‌های اداره جامعه، هزینه‌های عملیاتی سازمان‌ها را نیز کاهش دهد.

اولین بحث سرمایه اجتماعی در کارهای جامعه‌شناسان کلاسیک، درونی کردن ارزش‌ها می‌باشد که ایده‌هایی را از دورکیم^۱ و وبر^۲ با خود دارد (نیازی، ۱۳۸۳، ص ۲۱). "وبر" از یک نظم اخلاقی که در رفتار اقتصادی متقابل وجود دارد یاد می‌کند، که تحت تاثیر الزامات ارزشی است و در طی فرآیند جامعه‌پذیری آموخته می‌شود. دومین سرچشمه بحث سرمایه اجتماعی در کارهای کلاسیک‌ها به کارهای زیمل^۳ (۱۹۹۴) بر می‌گردد، آنجا که وی بر پویایی‌های پیوستگی گروهی تاکید می‌کند. ایده‌ای که به وسیله نظریه پردازان مبادله دنبال شد. سومین منبع سرمایه اجتماعی در کار کلاسیک‌ها توسط مارکس^۴ و در تحلیلی که در مورد آگاهی طبقاتی پیدا کردن پرولتاریا و تبدیل شدن آنها به یک طبقه برای خود، انجام داد ارائه شده است. (کوراتکو، ۲۰۰۵، ص ۲۷۶).^۵

سرمایه اجتماعی با نظریه‌های بوردیو^۶، کلمن^۷ و پوتنام^۸ (۱۹۹۵) تکامل پیدا کرد. بوردیو اولین تعریف در مورد سرمایه اجتماعی را در سال ۱۹۷۳ و با این مضمون ارائه می‌کند: «سرمایه موجود در روابط اجتماعی که می‌تواند در صورت لزوم حمایت‌های مفیدی را فراهم کند، سرمایه‌ای ناشی از محترم بودن و شرافتمند بودن که غالباً اگر فرد بخواهد که در موقعیت‌های از نظر اجتماعی مهم مشتری جذب کند، وجودش ضروری است». در واقع بوردیو سه نوع سرمایه را شناسایی نمود؛ سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی. شکل اقتصادی سرمایه بلافاصله قابل تبدیل به پول است مانند دارایی‌های منقول و ثابت یک سازمان، سرمایه فرهنگی نوع دیگر سرمایه است که در یک سازمان وجود دارد مانند تحصیلات عالی اعضای سازمان که این نوع سرمایه نیز در برخی موارد و تحت شرایطی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی است و سرانجام شکل سوم سرمایه، سرمایه اجتماعی است که به ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان توجه دارد و می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به سرمایه‌های اقتصادی باشد (لرني، ۱۳۸۲، ص ۱۰۷). به اعتقاد کلمن نیز سرمایه اجتماعی عبارت است از: «روابط، هنجارها و شبکه‌هایی که فرد در آنها عضویت دارد و همچون منبعی برای غنی‌سازی کنشهای فردی و جمعی عمل می‌کند. این کنشها می‌تواند در حوزه‌های مختلف، سطح عملکرد آن حوزه را افزایش دهد». به باور کلمن سرمایه اجتماعی سبب می‌شوند تا هزینه‌های

^۱ Dorkim

^۲ Vebr

^۳ Zimel, ۱۹۹۴

^۴ Marks

^۵ Kuratko, ۲۰۰۵

^۶ Burdio

^۷ Celman

^۸ Potnam, ۱۹۹۵

دستیابی به اهدافی معین کاهش یابد. اهدافی که در نبود سرمایه اجتماعی دستیابی به آنها تنها با صرف هزینه‌های زیاد امکان‌پذیر می‌گشت.

از نظر رابرت پانتام سرمایه اجتماعی عبارت است از: «ویژگی‌های سازمان اجتماعی مانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد که هماهنگی و همکاری را برای نفع متقابل تسهیل می‌کند». او نیز چون کلمن بر سودمندی و کارکرد مثبت سرمایه اجتماعی تأکید می‌کند. به اعتقاد وی پانتام، اعتماد اجتماعی را ناشی از دو منبع مرتبط یعنی هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی می‌داند، اعتماد، همکاری را تسهیل می‌کند و هرچه سطح اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود. همکاری نیز اعتماد را ایجاد می‌کند. به این ترتیب هرچه سرمایه اجتماعی بیشتر استفاده شود به جای استهلاک و کاهش (مانند آنچه که در مورد سرمایه فیزیکی اتفاق می‌افتد) بیشتر افزایش خواهد یافت. از نظر پانتام هر چه تعامل میان افراد بیشتر باشد، آنها اطلاعات بیشتری درباره یکدیگر به دست آورده و انگیزه‌های بیشتری برای اعتماد پیدا می‌کنند (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۱: ۳۹). پانتام معتقد است که شبکه‌های مشارکت مدنی یکی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی هستند و هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم تر باشند، احتمال همکاری شهروندان در جهت منافع متقابل بیشتر است. در حقیقت شبکه‌ای مشارکت مدنی، هزینه‌های بالقوه عهدشکنی را در هر معامله ای افزایش می‌دهند. فرصت طلبی منافی را که فرد انتظار دارد از دیگر معاملات هم زمان و معاملات آینده نصیبش شود، به خطر می‌اندازد. بدین ترتیب شبکه‌های مشارکت مدنی، هنجارهای قوی معامله متقابل را تقویت می‌کنند، ارتباطات را تسهیل نموده و جریان اطلاعات را در مورد قابل قبول بودن افراد بهبود می‌بخشند. به واقع، هنجارهای معامله متقابل، یکی از مولدترین اجزای سرمایه اجتماعی از نظر پانتام است. جوامعی که در آنها از این هنجار پیروی می‌شود، به گونه ای مؤثر می‌توانند بر فرصت طلبی فائق آمده و مشکلات عمل جمعی را حل کنند (توسلی، ۱۳۸۴: ۴۴). فرانسیس فوکویاما نظریه پرداز دیگر این حوزه در تعریف این مفهوم بیشتر بر هنجارها و ارزشهای سرمایه اجتماعی غیررسمی تکیه کرده و آنرا اینگونه تعریف می‌کند؛ وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزشهای غیر رسمی که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند. این هنجارها در سیستم اجتماعی موجب ارتقای سطح همکاری اعضای جامعه و کاهش سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد. هنجارهایی که تولید سرمایه می‌کنند اساساً باید شامل سجایایی از قبیل صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دو جانبه باشند (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۱۱۹). بر این اساس، مفاهیمی نظیر جامعه مدنی و نهادهای اجتماعی نیز دارای ارتباط مفهومی نزدیک با سرمایه اجتماعی می‌گردند.

مطابق نظریات مطرح شده، سرمایه اجتماعی عنصری مطلوب برای انجام همکاری های درون گروهی است و هر چه میزان آن بالاتر باشد، دستیابی گروه به اهداف خود با هزینه کمتری انجام می‌گیرد. لذا اگر در گروهی

ویژگی‌هایی مانند اعتماد و مشارکت، سرمایه اجتماعی به‌اندازه کافی فراهم نباشد، هزینه‌های همکاری افزایش خواهد یافت و تحقق عملکرد بستگی به برقراری نظام‌های نظارتی و کنترل بر هزینه خواهد داشت. در مقابل، وجود سرمایه اجتماعی به میزان کافی و مناسب سبب برقراری انسجام و اعتماد متقابل شده و هزینه‌های تعاملات و همکاری‌های گروهی کاهش یافته و در نتیجه عملکرد گروه بهبود می‌یابد. پس هر چه سرمایه اجتماعی در گروه بیشتر، هزینه همکاری، تعامل کمتر و در نتیجه عملکرد و دستیابی به اهداف بیشتر و هر چه سرمایه اجتماعی در گروه کمتر، هزینه همکاری و تعامل بیشتر و دستیابی به اهداف کمتر می‌شود.

ابعاد سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی را می‌توان از منظرهای مختلف مورد مطالعه قرارداد. به اعتقاد لین و وان بورن^۱، سرمایه اجتماعی دارای دو بعد "وابستگی و اعتماد" است. اولین جزء سرمایه اجتماعی سازمانی، وابستگی است. این بُعد به منزله آن است که تمایل و توانایی افراد برای مشارکت در کنش‌های جمعی به اعتقاد آنان بستگی دارد. یعنی اعتقاد به اینکه کوشش‌های فردی به طور مستقیم، به کل سازمان سود می‌رساند و به طور غیرمستقیم موجب بهره‌مندی افراد نیز می‌گردد. دومین بُعد سرمایه اجتماعی سازمانی، اعتماد است که از نظر محققین سازمانی هم به‌عنوان مقدمه‌ای برای کنش جمعی موفقیت‌آمیز است و هم می‌تواند به منزله نتیجه کنش‌های جمعی موفق قلمداد گردد. برای اینکه افراد بتوانند در کنار یکدیگر بر روی پروژه‌های مشترک کار کنند، اعتماد لازم است (دانچیو، ۲۰۰۶: ۹۵۹)^۲.

به اعتقاد ناهابیت و گوشال^۳ سرمایه اجتماعی دارای سه بُعد ساختاری، ارتباطی و شناختی است. در بُعد ساختاری، سرمایه اجتماعی در برگیرنده میزان ارتباطی است که افراد با یکدیگر برقرار می‌کنند. این بُعد شامل پیوندهای موجود در شبکه، شکل و ترکیب شبکه و تناسب سازمانی است. بُعد ارتباطی سرمایه اجتماعی، ماهیت روابط در یک اجتماع را در بر می‌گیرد. این بُعد شامل اعتماد، هنجارها، تعهدات و هویت است. بُعد شناختی سرمایه اجتماعی، در برگیرنده میزان اشتراک افراد درون یک شبکه اجتماعی در یک دیدگاه یا درک مشترک میان آنهاست و مانند بُعد ارتباطی به ماهیت ارتباطات میان افراد می‌پردازد و شامل زبان و کدهای مشترک است (ناهابیت و گوشال، ۱۹۹۸، ص ۲۴۳).

^۱ Lin & van born

^۲ Danchev, ۲۰۰۶

^۳ Nahabit & gushal

استون^۱ (۲۰۰۱)، سرمایه اجتماعی را به دو بُعد ساختاری و کیفیت تقسیم می‌کند، بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی، بُعدی است که در رابطه با ساختارها و فرآیندهای مدیریتی نظیر پاسخگویی مدیران و رهبران بر اساس عملکردشان، شفافیت در تصمیم‌گیری، میزان تصمیم‌گیری و اقدام بر اساس کارگروهی است و الگوی کلی روابطی را که در سازمان‌ها یافت می‌شود در نظر دارد. به این معنا که این بُعد، میزان ارتباطی که افراد با یکدیگر در سازمان‌ها برقرار می‌کنند را در بر می‌گیرد. در بُعد کیفیتی، پدیده‌هایی نظیر ارزش‌ها، نگرش‌ها، تعهدات، مشارکت و اعتماد موجود در سیستم مد نظر می‌باشد. این بُعد ماهیت روابط در یک سازمان را در بر می‌گیرد. به عبارت دیگر درحالی که بُعد ساختاری بر این امر متمرکز می‌گردد که آیا کارکنان در یک سازمان باهم در ارتباط هستند یا خیر، بُعد کیفیت بر ماهیت و کیفیت این روابط متمرکز می‌شود.

امنیت اجتماعی

برای رسیدن به چارچوب امنیت اجتماعی در ابتدا به بیان این مفهوم از نگاه مؤلف پرداخته و در ادامه به بیان شاخص‌های امنیت اجتماعی می‌پردازیم. اگر امنیت اجتماعی را شامل تمهیداتی جهت حفظ زندگی اعضای یک جامعه (شانس زندگی) و سپس حفظ راه و روش زندگی آنان (شیوه زندگی) بدانیم (گیدنز، ۱۳۷۶: ۸۱)^۲ بنابراین امنیت اجتماعی ناظر بر توانایی پاسداشت یا دفع تهدید از عناصری است که افراد یک جامعه را به همدیگر مرتبط می‌سازد. به‌عنوان نمونه اگر زنجیره اتصال اقلیتی، ملیت آن‌هاست، امنیت اجتماعی آنان عبارت است از رفع دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی که به ویژگی خاص آن‌ها مربوط است. از این رو می‌توان عنوان داشت که امنیت اجتماعی اولاً بر ساخته فضایی اجتماعی است یعنی در بستری اجتماعی شکل می‌گیرد. ثانیاً امنیت در عبارت امنیت اجتماعی، متغیری مستقل است چون پاسداشت ارزش‌های خاص صاحبان یک هویت خاص در حکم فلسفه وجودی آن‌هاست. ثالثاً امنیت اجتماعی به لحاظ معنایی نه به سطح امنیت فرد تنها مربوط است و نه به امنیت ملی بلکه امنیت اجتماعی عبارت است از رهایی از اضطراب و تعقیب ایمنی در قالب یک گروه اجتماعی نظیر خانواده یا یک مجمع قومی، مذهبی و غیره (نصیری، ۱۳۸۷: ۷۷).

بر اساس این تعریف امنیت اجتماعی شامل دو بخش می‌باشد که درعین حال که مکمل یکدیگرند از تقدم زمانی برخوردارند. چنانکه شانس زندگی قبل از شیوه زندگی در دستور کار امنیت اجتماعی قرار دارد. در واقع امنیت اجتماعی در وهله اول باید زندگی افراد را تضمین نموده و خطراتی که امکان زندگی اعضای یک جامعه را به مخاطره می‌اندازد، از میان ببرد و در وهله دوم کمر به حفظ راه و روش زندگی آنان ببندد.

^۱ Aston, ۲۰۰۱

^۲ Gidnez, ۱۹۹۷

نکته نهایی اینکه امنیت اجتماعی ناظر بر مبادلات اجتماعی و استفاده از آنها به مثابه فرصتی برای اطمینان بخشی و اعتمادسازی است. بر این اساس امنیت اجتماعی جزء بنیادی زندگی امروزی است چون علی‌رغم تمام بحران‌ها، هنوز خشونت یک استثناء و مبادلات غیر خشونت آمیز یک قاعده است.

از واژه (community security) برای اولین بار تونیس^۱ نام می‌برد. گرچه این واژه نیز امنیت اجتماعی ترجمه گردیده است. ولی تونیس چشم‌انداز خاصی را با به‌کارگیری این واژه در نظر دارد. تونیس community را مجموعه‌ای از افراد می‌داند که با یکدیگر دارای ارتباط چهره به چهره، مستقیم، عاطفی و دلسوزانه هستند که بالطبع چنین جمعی از تعداد محدودی از افراد تشکیل می‌شود (فریزی، ۱۳۷۴:۹۲).^۲

مصادق اجتماعی را تونیس خانواده، گروه دوستان، یک روستا، گروه قومی یا مذهبی نام می‌برد. منظور تونیس از به‌کارگیری این واژه بیان ضرورت حفظ و استمرار روابط چهره به چهره و مستقیم در چنین دسته‌جات اجتماعی می‌باشد (زیتلین، ۱۳۷۳:۱۲۵).^۳ امنیت در اینجا به مفهوم مصون ماندن افراد عضو چنین گروه‌هایی از فروپاشی یا گسیختگی روابط عاطفی و دلسوزانه است. تونیس اعتقادی به ابزارهای نظارت بیرونی و رسمی (قانونی) در برقراری امنیت در اجتماع ندارد چرا که افراد آن قدر به یکدیگر نزدیک هستند و دایم در معرض نگاه مستقیم یکدیگر قرار می‌گیرند که همین نوع ارتباط موجب کنترل آن‌ها شده و نیازی به ابزارهای رسمی وجود ندارد (کونن، ۱۳۷۲، ص ۶۸).^۴

بنابراین آنچه به‌عنوان امنیت اجتماعی یا امنیت جامعگی و یا امنیت اجتماعی شده است مورد توجه صاحب‌نظران امنیت ملی می‌باشد، واژه societal security، که دلالت بر وجود امنیت برای جامعه دارد. اما از آنجا که امنیت جامعگی واژه‌ای متداول نبوده، از اصطلاح امنیت اجتماعی در تبیین این مفهوم مدد می‌گیرند و واژه social security به‌عنوان فرع بر امنیت اجتماعی مطرح می‌شود، در این نگاه (community security) نیز تنها به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از امنیت اجتماعی مورد ملاحظه می‌باشد.

باری بوزان برای نخستین بار اصطلاح امنیت اجتماعی را در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس»، به‌کار برد (روی، ۱۹۹۶).^۵ امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ، ویژگی‌هایی اشاره دارد که بر اساس آن، افراد خود را به‌عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند، یا به عبارتی، با جنبه‌هایی از زندگی فرد ارتباط پیدا می‌کند که هویت گروهی او را شکل می‌دهد (بوزان، ۱۳۷۸:۱۲۳).

^۱ Tunis

^۲ Ferizy, ۱۹۹۵

^۳ Zitlin, ۱۹۹۴

^۴ Kouen, ۱۹۹۳

^۵ Roy, ۱۹۹۶

در آراء بوزان حوزه‌هایی از حیات که فرد خود را بدان متعلق می‌داند و در برابر آن «ما» به واسطه مفهوم احساس تعهد و تکلیف می‌کند مورد نظر است. بنابراین هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضا یک گروه گردد، در واقع هویت آن گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماعی آن قلمداد می‌گردد. در این دیدگاه، همبستگی افراد یک جامعه، علاوه بر حفظ و بقاء، نیازمند حمایت و تقویت نیز است که این امر در سایه برخورداری از امکانات صورت می‌گیرد. به میزانی که افراد جامعه از امکانات مختلفی چون، آموزش، بهداشت، رفاه، آزادی و غیره بهره‌مند گردند، احساس خشنودی از تعلق به چنین جامعه‌ای داشته و دل‌بستگی میان آنها تقویت شده و در نتیجه احساس امنیت آنها افزایش خواهد یافت. نکته دیگر، اینکه بوزان و ویور امنیت را در دو بعد عینی و ذهنی مطرح کرده و اظهار می‌دارند که تهدیدهای امنیتی در دامنه‌ای وجود دارند که به طور ذهنی نیز قابل تجربه هستند (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴۹). بوزان، نقطه آغازین امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند. او بیان می‌دارد که، مسئله امنیت در اجتماع شناخته می‌شود، زیرا بازیگران می‌توانند به آن رجوع کنند و برخی پدیده‌ها را به‌عنوان تهدید نگاه کنند (ابراهیمی، ۱۳۸۶: ۹). به این ترتیب نگاه تاریخی به پدیده‌های اجتماعی و تأکید بر نقش هنجارها، قواعد و فرهنگ نیز در این دیدگاه مطرح می‌شود. از آنجا که ال ویور و باری بوزان به یک مکتب تعلق دارند، لذا نظرات مشابهی در مورد امنیت اجتماعی ارائه بن بسته. با این تفاوت که ویور در کتاب «هویت، مهاجرت و منشور جدید امنیت در اروپا» (۱۹۹۳) دست به مفهوم‌سازی مجدد از رهیافت پنج بعدی بوزان درباره امنیت زد (نصری، ۱۳۷۸، ص ۳۱). ویور «امنیت ساخته و پرداخته شده در اجتماع» را مطرح می‌کند. ادعای وی آن است که باید از رویکردی جامعه‌شناسانه به امنیت نگریسته شود و پس از تحلیل مبانی جامعه‌شناختی امنیت، به تعریف آن همت گمارد (مک کین لای؛ لیتل، ۱۹۹۴، ص ۲۰۱)^۱، بر این اساس، ویور حوزه امنیت را بر حسب نوعی دوگانگی امنیت دولت و امنیت اجتماعی در نظر گرفته و خاطرنشان می‌کند که افراد جامعه نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که امنیت و هویتشان را تهدید می‌کند احساس مسؤلیت نداشته و آنها را تنها به دولت واگذار نمایند (روی، ۱۹۹۶: ۶۸).

پیشینه تحقیق

امیر کافی (۱۳۸۰)، در تحقیق خود با عنوان بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران) به این نتیجه دست یافت که بخش قابل توجهی از پاسخ‌گویان بی‌نظمی اجتماعی و میزان بروز جرائم و بزهکاری را در سطح بالایی ارزیابی می‌کنند. در ارتباط با متغیر حمایت اجتماعی، اکثر پاسخ‌گویان نسبت به کمک دیگران در مواقع اضطراری امیدی ندارند و امداد و یاری آن‌ها را در سطح پایینی می‌دانند. هم چنین

^۱ Mac kin lay; Little, ۱۹۹۴

پاسخگویان، ریسک اعتماد کردن را در موقعیت های مختلف زندگی روزانه بالا دانسته و احتمال ضرر، زیان و آسیب را بیشتر از سود ناشی از آن برآورد می‌کنند. نتایج نشان داد که: متغیر حمایت اجتماعی آثار مؤثر و معنی‌داری بر احساس امنیت دارد. همچنین بی‌نظمی اجتماعی و ریسک و مخاطره تأثیر مؤثر و کاهنده‌ای بر احساس امنیت نشان دادند.

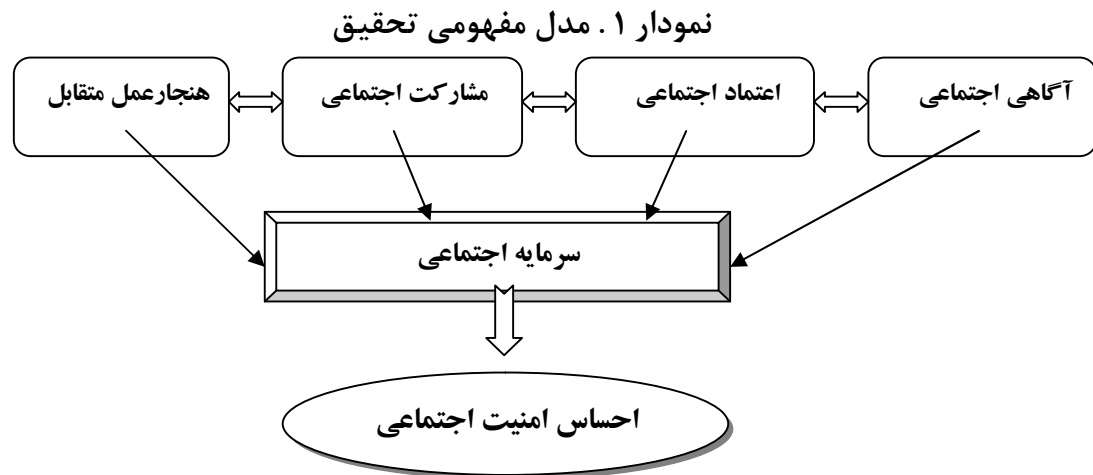
عربی (۱۳۸۲)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان در ۸ شهر (تهران، همدان، ارومیه، شیراز، کرمان، یزد، اصفهان و مشهد)» هم به بررسی میزان احساس امنیت در مسائل و روابط عادی و روزانه (۶ مورد) و هم به بررسی میزان بروز جرائم در جامعه (۷ مورد) پرداخته و چنین نتیجه گرفته است که میزان احساس ناامنی در بین پاسخ‌گویان در حد زیادی می‌باشد؛ هم چنین افراد نمونه به زیاد بودن میزان ظهور هر یک از جرائم در جامعه اشاره کرده‌اند. او در نهایت به این نتیجه می‌رسد که حد بالای از متوسط افراد در زندگی روزمره خود دچار نوعی احساس ناامنی می‌باشند.

یافته‌های نجیبی ربیعی (۱۳۸۳) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه»، مؤید این نکته است که ۶۲٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط احساس امنیت می‌کنند. هم چنین بدون توجه به نوع سرمایه، اکثر افراد از نظر جانی احساس ناامنی می‌کنند ۵۶٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط، ۳۵٪ در حد کم و ۱۳٪ در حد زیاد احساس امنیت جانی دارند. هم چنین ۴۷٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط، ۴۰٪ در حد کم و ۱۳٪ در حد زیاد احساس امنیت مالی دارند. نتایج حاصله از آزمون های آماری در این تحقیق نیز نشان‌دهنده آن است که سرمایه اجتماعی با احساس امنیت فکری، جمعی و مالی همبستگی معنی‌داری دارد. هم چنین اشکال مختلف سرمایه و طبقه اجتماعی با میزان احساس امنیت در رابطه است. بر اساس آزمون رگرسیون انجام‌شده نیز مشخص شد که ترکیب متغیرهای سرمایه اقتصادی، اجتماعی، تحصیلات و شغل می‌تواند تبیین‌کننده بخشی از تغییرات میزان احساس امنیت باشد.

نتایج مطالعات نادری و همکارانش (۱۳۸۹) با عنوان «بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در شهر اردبیل»، حاکی از آن است که رابطه بین احساس امنیت اجتماعی و جنسیت معنادار است؛ بنابراین زنان بیشتر از مردان احساس ناامنی می‌نمایند. درحالی‌که ارتباط احساس امنیت با مؤلفه‌های سن، تحصیلات، وضعیت تأهل و درآمد ماهیانه خانواده معنادار نیست، ولی رابطه معناداری بین هزینه‌های خانواده و نوع شغل افراد و محل سکونت با میزان احساس امنیت وجود دارد. هم چنین بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با احساس امنیت اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی موجود است و از این میان اعتماد اجتماعی ۱۳ درصد تغییرات متغیر احساس امنیت اجتماعی را تبیین می‌نماید.

مدل مفهومی تحقیق

با توجه به نظریات پانتام در مورد سرمایه اجتماعی، در این تحقیق سرمایه اجتماعی در چهار بُعد مشارکت اجتماعی، اعتماد، هنجار عمل متقابل و آگاهی اجتماعی بررسی شده است. همچنین در خصوص احساس امنیت اجتماعی از آراء بوزان و ویور برای تبیین مفهوم امنیت اجتماعی استفاده می‌شود.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است و به منظور گردآوری اطلاعات و داده‌های آن از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است. ضمن آنکه به منظور تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها از نرم‌افزار تحلیل داده‌ای SPSS استفاده گردیده است.

روایی و پایایی تحقیق

پایایی یکی از ویژگی‌های فنی و ابزارهای اندازه‌گیری پرسش‌نامه است. کاربرد این ابزار در اندازه‌گیری نتایج یکسان پرسش‌نامه است. در پژوهش حاضر به منظور سنجش پایایی آزمون از فرمول آلفای کرون باخ استفاده گردیده. پایایی به دست آمده برای پرسشنامه عبارت است از $\alpha = 0.892$ ، بر این اساس پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است. همچنین روایی محتوای پرسشنامه مذکور توسط اساتید و صاحب‌نظران تأیید گردیده.

جامعه و نمونه آماری

در تحقیق حاضر جامعه آماری عبارت است از کلیه افراد بالای ۱۸ سال شهرستان بوشهر، که بر اساس آمار سرشماری سال ۹۰، بالغ بر ۶۹۱،۱۴۷ نفر می‌باشد. ضمن آنکه روش نمونه‌گیری با استفاده از شیوه خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفته است. بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه ۷۳۴ نفر تعیین گردید.

فرضیات تحقیق

با توجه به اهداف پژوهش حاضر، در این تحقیق به دنبال بررسی درستی یا نادرستی فرضیه‌های زیر می‌باشیم:

فرضیه اصلی:

H۰: بین افزایش سرمایه اجتماعی و ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه مثبت معناداری وجود ندارد.

H۱: بین افزایش سرمایه اجتماعی و ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه مثبت معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی:

- بین مشارکت اجتماعی افراد و احساس امنیت اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اعتماد اجتماعی افراد و احساس امنیت اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد.
- بین آگاهی اجتماعی افراد و احساس امنیت اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد.
- بین هنجارهای عمل متقابل افراد و احساس امنیت اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد.

یافته‌های تحقیق

الف. یافته‌های توصیفی: در این پژوهش ویژگی‌های پاسخگویان به لحاظ سن، جنس، تحصیلات و شغل به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱: یافته‌های توصیفی

متغیر	ابعاد	فراوانی	درصد
گروه سنی	۱۵ - ۲۴	۱۷۷	۲۴
	۲۵ - ۳۴	۴۴۰	۶۰
	۳۵ - ۴۴	۸۱	۱۱
	۴۵ - ۵۴	۲۹	۴
	۵۵ - ۶۵	۷	۱
جنسیت	زن	۳۳۸	۴۶
	مرد	۳۹۶	۵۴
	مجرد	۳۴۵	۴۷
وضعیت تأهل	متأهل	۳۹۸	۵۲
	مطلقه / بیوه	۷	۱
	بی‌سواد	۱۵	۲
تحصیلات	سیکل	۹۵	۱۳
	دیپلم	۲۰۵	۲۸
	لیسانس	۳۸۲	۵۲
	فوق لیسانس	۳۶	۵
	دکتری	۱۵	۲
وضعیت اشتغال	شاغل	۳۹۶	۵۴
	دانشجو	۱۹۱	۲۶
	بازنشسته	۸۸	۱۲
	بیکار	۵۹	۸

بر اساس جدول شماره (۱)، تعداد کل پاسخگویان برابر با ۷۳۴ نفر بوده است که از این تعداد ۳۳۸ نفر زن (۴۶ درصد) و ۳۹۶ نفر مرد (۵۴ درصد) می‌باشند. ضمن آنکه اغلب پاسخگویان را افراد گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ سال (۶۰) تشکیل می‌دهند و کمترین تعداد را پاسخگویان رده سنی ۵۵ تا ۶۵ سال (۷ نفر) را تشکیل می‌دهند. همچنین از کل جامعه آماری مورد مطالعه ۳۹۸ نفر متأهل (۵۲ درصد) و ۳۴۵ نفر (۴۷ درصد) را مجردها تشکیل می‌دهند. علاوه بر این از کل جامعه آماری مورد مطالعه شاغلین با (۵۴ درصد) بیشترین آمار و بیکاران با (۸ درصد) کمترین تعداد را به خود اختصاص بن بسته.

ب. یافته‌های استنباطی

جدول ۲: نتایج آزمون همبستگی میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

فرضیات	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	میزان خطا	نتیجه آزمون
H ₀ : بین افزایش سرمایه اجتماعی و ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه مثبت معناداری وجود ندارد.	۰/۰۰۰	۰/۳۶۴	۰/۰۱	رد (H ₀)
H ₁ : بین افزایش سرمایه اجتماعی و ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه مثبت معناداری وجود دارد.				

با توجه به نتایج جدول شماره (۲) و مدنظر قرار دادن سطح اطمینان ۰/۹۹ می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که میان دو متغیر سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد و میزان همبستگی بین این دو متغیر برابر است با ۰/۳۶۴ است، که بدین ترتیب می‌توان چنین ادعان داشت که با افزایش سرمایه اجتماعی افراد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنها نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۲: آزمون رابطه بین آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
آگاهی اجتماعی	۰/۵۸۳	۰/۰۰۰

در آزمون فرضیه «وجود رابطه میان آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی»، از آنجاکه هم آگاهی اجتماعی و هم مفهوم احساس امنیت اجتماعی در حد فاصله‌ای می‌باشند، از آزمون پیر سون استفاده گردیده است. با توجه به نتایج جدول شماره (۲)، ($F=0/583$ و $sig=0/000$)، می‌توان گفت بین آگاهی اجتماعی افراد و میزان احساس امنیت اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد ضمن آنکه میزان همبستگی این دو نیز زیاد می‌باشد. لذا با افزایش آگاهی اجتماعی افراد میزان احساس امنیت اجتماعی آنان نیز بالاتر می‌رود و با کاهش آن، احساس امنیت اجتماعی نیز کاهش می‌یابد.

جدول ۳: آزمون رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیر سون	سطح معناداری
تعامل اجتماعی	۰/۴۸۳	۰/۰۰۰

جهت آزمون رابطه بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آماره ضریب همبستگی پیر سون استفاده شده است. بر مبنای نتایج جدول شماره (۳)، ($value=0/483$ و $sig=0/000$) بین متغیر مستقل اعتماد اجتماعی و متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ای مستقیم و مثبت با همبستگی زیاد وجود دارد. بنابراین می‌توان ادعان داشت که با افزایش اعتماد اجتماعی میزان احساس امنیت اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۴: آزمون رابطه بین مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیر سون	سطح معناداری
مشارکت اجتماعی	۰/۱۲۱	۰/۰۲۲

در آزمون این فرضیه از آنجاکه هر دو متغیر مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی دارای توزیع نرمال می‌باشند از آزمون پیر سون استفاده گردیده است. بر اساس نتایج جدول فوق ($sig=0/022$) و ($F=0/121$)، می‌توان ادعان داشت که همراه با بالاتر رفتن مشارکت اجتماعی افراد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد. همچنین با کاهش میزان مشارکت اجتماعی، میزان احساس امنیت اجتماعی افراد نیز کاهش می‌یابد.

جدول ۵: آزمون رابطه بین هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیر سون	سطح معناداری
شبکه‌های روابط اجتماعی	-۰/۰۳۲	۰/۵۹۸

بر اساس نتایج آماره ضریب همبستگی پیر سون فوق، ($\text{sig} = 0/598$ و $\text{value} = -0/032$)، رابطه بین متغیر مستقل هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی معنادار نبوده و رابطه‌ای بین این دو وجود ندارد. لذا این فرضیه رد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نیاز به امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر به شمار می‌رود. در حقیقت مرتفع شدن بیشتر نیازهای مهم آدمی حتی نیازهای زیستی نیز به نوعی تابع میزان امنیت است. احساس امنیت (بعد ذهنی)، برخلاف واقعیت فیزیکی آن (بعد عینی)، پدیده‌ای پیچیده، چندبعدی و سیال است.

مطالعه حاضر باهدف بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر بوشهر انجام پذیرفت. نتایج به دست آمده از تحلیل فوق حاکی از آن است که رابطه بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ای معنادار است. بدین معنا که با افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه، احساس امنیت اجتماعی نیز کاهش می‌یابد و به طور متقابل کاهش سرمایه اجتماعی منجر به کاهش احساس امنیت می‌گردد. اثبات این فرضیه به واقع مظهر تأییدی بر نظریه پانتام در خصوص سرمایه اجتماعی و نقش تأثیرگذار آن بر امنیت اجتماعی است. به اعتقاد پانتام یکی از ویژگی‌های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد را تقویت می‌کند و این پیوندها موجبات افزایش همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه را فراهم می‌آورند و بدین ترتیب همکاری جمعی، اعتماد اجتماعی و قابلیت مدنی آنها نیز افزایش می‌یابد. به بیانی دیگر پانتام بر این باور است که سرمایه اجتماعی با ایجاد مجموعه‌ای از مفاهیم نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها، موجبات ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع را فراهم آورده و در نهایت منافع متقابل آنها را تأمین می‌نماید. با استناد به چارچوب نظری تحقیق (تئوری پانتام) و نتایج به دست آمده از این مطالعه، فرضیه اصلی تحقیق مبتنی بر رابطه میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین ساکنان شهر بوشهر بوده است. یافته‌های تحقیق حاضر از رابطه دو متغیر فوق با یکدیگر حمایت می‌نماید. همچنین بین سرمایه اجتماعی و سه بُعد از چهار بُعد اندازه‌گیری شده آن در این تحقیق (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی) با احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ای مستقیم و معناداری وجود دارد اما در بُعد هنجارهای عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ای مشاهده نگردید. پانتام در تعریف هنجار عمل متقابل به دو نوع متوازن و تعمیم‌یافته تقسیم می‌نماید. در نوع متوازن با مبادله همزمان چیزهایی با ارزش برابر، مانند هنگامی که همکاران شیفت‌های کاریشان را باهم عوض می‌کنند، مواجه ایم، لیکن در نوع تعمیم‌یافته رابطه تبادلی مداومی در جریان است که در همه حال یک طرفه و غیر متوازن است اما انتظارات متقابلی ایجاد می‌کند، مبتنی بر اینکه سودی که اکنون ایجاد شده را

در آینده باید پرداخت کرد. لذا به عقیده پانتم نوع تعمیم‌یافتهٔ هنجار متقابل می‌تواند در افزایش منافع عمومی جامعه تأثیرگذار باشد.

حاصل سخن اینکه یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌هایی که امنیت را ارتقا می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد، سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی یکی از عواملی است که نقشی بسیار مهم تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع داشته و در غیاب سرمایه اجتماعی و بدون آن پیمودن مسیر توسعه فرهنگی، اقتصادی و امنیتی دشوار و یا غیرممکن می‌باشد. به بیانی جامع ارزش‌های واحد می‌تواند به انسجام اجتماعی کمک کرده و در نتیجه نظم اجتماعی که زیربنای امنیت اجتماعی است را فراهم کند، ضمن آن که امنیت در همه زمینه‌ها بدون مشارکت و همیاری مردم و اقشار مختلف جامعه امکان‌پذیر نمی‌باشد لذا فقدان و یا کاهش سرمایه اجتماعی منجر به بروز معضلات، بحران‌ها و تعارضات متعدد اجتماعی می‌گردد. با استناد به نظریات گیدنز، بوردیو، پاتنام و در نظر گرفتن نتایج به‌دست آمده از تحقیق حاضر می‌توان اذعان داشت که بین روابط اجتماعی (از ابعاد شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی و هم چنین بین اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

مطابق با تئوری دورکیم، پارسونز، هابرماس، گیدنز، بوردیو، کلمن، پاتنام، جانسون و استناد به نتایج حاصل از تحقیق حاضر، بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد و طبق تئوری پاتنام و با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، بین مشارکت اجتماعی (از ابعاد، شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. نتایج این تحقیق در مورد رابطهٔ مستقیم سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی با یافته‌های تحقیقات مریم نجیبی ربیعی با عنوان (۱۳۸۳)، گروسی و دیگران (۱۳۸۵)، نادری و دیگران (۱۳۸۹)، بابا خانی (۱۳۸۹) و ذاکری همامانه و همکاران (۱۳۹۰) هم خوانی دارد.

پیشنهادات پژوهشی

با توجه به نتایج آماری تحقیق پیشنهادات راهبردی و پژوهشی ذیل ارائه گردیده‌اند:

- با توجه به اینکه افزایش جرائم و انحرافات اجتماعی در هر جامعه موجبات کاهش احساس امنیت اجتماعی در شهروندان آن جامعه را فراهم می‌آورد لذا ضروری است تا با مطالعه‌ای دقیق عوامل تهدیدکننده و مخل نظم و امنیت اجتماعی شناسایی و راهکارهای مقابله با آنها پیشنهاد گردند.
- عطف به تاثیر مطالعات طولی بافاصله زمانی مشخص در شناسایی هرچه بهتر روند تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جامعه مورد مطالعه و نقش موثر نتایج چنین تحقیقاتی بر سیاست گذاری‌های مسئولان کشوری و محلی، انجام چنین تحقیقاتی در موضوع مورد مطالعه نیز پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- ابراهیمی، نبی‌الله (۱۳۸۶). *تاملی بر مبانی و فرهنگ مکتب کپنهاگ*، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و یکم، شماره ۲. صص ۱۲-۱.
- ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۱). *فرهنگ مدنی، سرمایه اجتماعی و نقش سازمان‌های غیردولتی*. فصلنامه فرهنگ عمومی، سال یازدهم. شماره ۳۱. صص ۳۱-۴۳.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*. چاپ اول، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸). *جامعه‌شناسی احساس امنیت*، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- توسلی، غلام عباس؛ موسوی، مرضیه (۱۳۸۴). *مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید*. فصلنامه علوم اجتماعی، سال دوازدهم. شماره ۲۶. صص ۳۹-۵۱.
- جیمز، کلمن. (۱۳۷۷). *بنیادهای نظریه اجتماعی*، (منوچهر صبوری، مترجم). تهران: انتشارات نی.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی نظم؛ تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی*. چاپ سوم، تهران: انتشارات نی.
- روی، پل (۱۳۸۲). *معماری امنیت اجتماعی*. (منیژه نوید نیا، مترجم). فصلنامه مطالعات راهبردی. سال ششم. شماره سوم. صص ۵۲-۶۹. (نشر اثر اصلی ۲۰۰۱)
- زیتلین، ایرونیک ام (۱۳۷۳). *آینده بنیان‌گذاران جامعه‌شناسی*. (غلام عباس توسلی، مترجم). تهران: انتشارات قومس.
- فوکوباما، فرانسیس (۱۳۷۹). *سرمایه اجتماعی و حفظ آن*. (غلام عباس توسلی، مترجم). تهران: انتشارات جامع ایرانیان.
- فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۵). *سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی - اجتماعی در کلان‌شهر تهران*. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. سال هشتم. شماره ۳۷. صص ۴۲-۵۳.
- فریزی، دیوید؛ درک، سه‌یر (۱۳۷۴). *درک جامعه*. (احمد تدین و شهین احمدی، مترجم). تهران: انتشارات آران.

- کوئن، بروس (۱۳۷۲). **مبانی جامعه‌شناسی**. (غلام عباس توسلی و رضا فاضل، مترجم). تهران: انتشارات سمت.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۶). **جامعه‌شناسی**. (منوچهر صبوری، مترجم). تهران: نشر نی. (نشر اثر اصلی ۱۹۹۶)
- لرنی، منوچهر (۱۳۸۲). **امنیت ملی و دفاع از ارزش‌ها**، چاپ دوم، انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ناجا.
- مک کین لای، آردی (۱۳۸۰). **امنیت جهانی؛ رویکردها و نظریه‌ها**. (اصغر افتخاری، مترجم). تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی. (نشر اثر اصلی ۱۹۹۷)
- نصیری، قدیر (۱۳۷۸). **معنا و ارکان جامعه‌شناسی امنیت**. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- نیازی، محسن (۱۳۸۳). **تبیین نقش انسجام اجتماعی بر مشارکت اجتماعی شهروندان کاشان**، فصلنامه امداد پژوهان، سال دوم، شماره پنجم، ص ۲۵ - ۱
- Danchev, Alexi (۲۰۰۶), **Social capital and sustainable behavior of the firm**” Industrial Management & Data Systems, Vol. ۱۰۶, No. ۷, pp. ۹۵۳-۹۶۵
- Kuratko , Donald F& Goldsby , Michael G (۲۰۰۵), **Managers corporate Enterpreneurial Actions and Job satisfaction** , International Entrepreneurship and Management Journal ۱ , pp ۲۷۱-۲۹۱.
- Lindstrom, Martin; Merlo, Joan & Ostergren, Per-Olof, (۲۰۰۳). **Social capital and sense of insecurity in the Neighbour: a population-based multilevel analysis in Malmo, Sweden**. Social science & medicine, Vol ۵, p ۱۱۱۱-۱۱۲۰
- Nahapiet, J & Ghoshal, S. (۱۹۹۸), **Social Capital, Intellectual capital & the organizational advantage**, Academy of management Review, ۲۳(۲): ۲۴۲-۲۶۰

Study of social investments role on promoting of social security feeling (case study: bushehr city)

Abstract:

Field and purpose: In the opinion of many thinkers, the amount of security feeling in a society has importance as much as security itself because the reactions that reflected from the lack of security feeling are based on received amount and their perceptions regarding to security. So it can be claimed that the caution from welfare feeling and security from society's citizenships and making proper conditions in order to keeping and developing of security feeling among them are the key elements in the politicize and social, economical and cultural planning at that society. One of the effective factors on the security feeling of citizens is social investment that in the opinion of many thinkers has undeniable role on the social and cultural developing and are one of the arms of widespread development at that society. The purpose of current research is studying the social investment role on the promoting of security feeling of border provinces inhabitation with focus on Busher city.

Research method: The present study from the perspective of the goal of the kind of research and application of the way, and descriptive survey branch. in the tools of using a questionnaire and analysis of information using SPSS software. statistical community, the residents of ۱۸ years the

Bushehr province in the years of ۱۳۹۳ with regard to the extent of the statistical community, the volume of the sample using kokaran ۷۳۴ people.

Findings and results: The results shows that the independent variables of social caution, social trust and social communion has significant relationship and positive effect on independent variable of social security while independent variable of polar action norm has negative effect on social security feeling.

Key words: social investment, social security feeling, border provinces.